

REPETYTORIUM

na 100%

SZKOŁA PODSTAWOWA

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

polecane
przez
nauczycieli

komplet
wiadomości

pewniak
na teście

pewniaki
na test

osiągniesz
najwyższy wynik

tabele, schematy

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

NOWA PODSTAWA 2024
PROGRAMOWA

REPETYTORIUM *na 100%*

SZKOŁA PODSTAWOWA

**WIEDZA
O SPOŁECZEŃSTWIE**

Autor:
Czesław Witkowski

Wykorzystano materiały:
Magdaleny Kunysz

Nadzór merytoryczny:
Daniel Siemiński

Redaktor prowadzący serii:
Agnieszka Antosiewicz

Redakcja i korekta:
Karolina Rymut, Konrad Stanilewicz, Maria Żagnińska

ISBN: 978-83-7517-842-5

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®
ul. Klasztorna 2B
31-979 Kraków
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.
Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Layout i skład:
Pracownia Register

Okładka:
Aleksandra Zimoch
Wykorzystano zdjęcia:
Maksim Shmeljov, Refat / Shutterstock.com

W publikacji wykorzystano ilustracje:
Alexander Supertramp, s. 140; AlexLMX, s. 133; Andre Boukreev, s. 40; Andrey_Popov, s. 11; Antonio Guillem, s. 17; awesome design studio, s. 49; beeboys, s. 93; Belish, s. 169; claudia veja images, s. 117; David Tadevosian, s. 22; Dean Drobot, s. 16; Dima Sidelnikov, s. 17; Dmitry Kalinovsky, s. 27; Dragon Images, s. 97; Everett Historical, s. 100; Evgeniy Kalinovsky, s. 32; Fishman64, s. 183; Fly_and_Dive, s. 184; GaudiLab, s. 120; goodluz, s. 9; In Green, s. 93; Jacob Lund, s. 37; Jaromir Chalabala, s. 178; Julie Pop, s. 50; Ljupco Smokovski, s. 36; llucky78, s. 126; Kozlik, s. 96; LightField Studios, s. 60; Lisa S., s. 110; Oleksiy Mark, s. 133; Palsur, s. 19, 29, 42, 55, 66, 77, 89, 102, 113, 124, 153, 186; Peruphotart, s. 13; pikselstock, s. 22; pyzata, s. 34; Rafal Olechowski, s. 65; Rawpixel.com, s. 44, 54; Richard Cavalleri, s. 181; Robert Kneschke, s. 72; Seasontime, s. 145; Sebastian Duda, s. 142; Sharomka, s. 118; Smallcreative, Stokkete, s. 108; Syda Productions, s. 13; Verconer, s. 13; Victor Moussa, s. 128; wavebreakmedia, s. 35; wellphoto, s. 51; Yuganov Konstantin, s. 8; Zsolt Biczó, s. 13 / Shutterstock.com

REPETYTORIUM *na 100%*

SZKOŁA PODSTAWOWA

**WIEDZA
O SPOŁECZEŃSTWIE**

Spis treści

SPOŁECZNA NATURA CZŁOWIEKA	7
Człowiek jako istota społeczna	8
Zasady komunikowania	10
Reguły funkcjonowania w grupie	12
Asertywność i rozwiązywanie konfliktów	16
RODZINA	21
Rodzina jako grupa społeczna	22
Gospodarstwo domowe i jego budżet	26
SZKOŁA I EDUKACJA	31
Struktura szkolnictwa	32
Prawa i obowiązki uczniów	36
Kompetencje pracownicze a planowanie dalszej nauki	38
PRAWA CZŁOWIEKA	43
Rozumienie praw człowieka	44
Prawa i wolności osobiste obywatela RP	47
Prawa dziecka i ich ochrona	48
Ochrona praw i wolności politycznych obywateli RP	51
Organizacje pozarządowe i ich walka o ochronę praw człowieka	53
NIELETNI WOBEC PRAWA	57
Formy przemocy wobec nieletnich	58
Zasady odpowiedzialności nieletnich	61
Uprawnienia służb porządkowych	63
SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	67
Samorząd gminny i jego zadania	68
Obywatel w urzędzie gminy	71
Struktura władz gminy	74
SPOŁECZNOŚĆ REGIONALNA	79
Zadania samorządu powiatowego i wojewódzkiego	80
Organizacja i zadania starostwa powiatowego	84
Struktura władz powiatu i województwa	87
WSPÓLNOTY NARODOWE I ETNICZNE	91
Przejawy patriotyzmu	92
Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	95
Zasady nabywania obywatelstwa	97
Postawy wobec narodu	100

UDZIAŁ OBYWATELI W ŻYCIU PUBLICZNYM 103

Cnoty obywatelskie	104
Organizacje pozarządowe	105
Obywatel a urzędnik samorządowy	110

ŚRODKI MASOWEGO PRZEKAZU 115

Funkcje mass mediów	116
Zasady etyczne dziennikarzy	117
Rola reklamy	119
Kampanie społeczne	120
Badanie opinii publicznej	121

DEMOKRACJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ 125

Cechy i funkcje współczesnego państwa	126
Suverenność narodu a referendum	129
Wybory do Sejmu i Senatu RP	130
Działalność partii politycznych w Polsce	133
Prezydent RP i jego zadania	135
Władza sądownicza i jej organy	140
Konstytucja i jej znaczenie	144
Premier i Rada Ministrów	147

SPRAWY MIĘDZYNARODOWE 155

Działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ)	156
Rola Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (NATO)	160
Cele Unii Europejskiej	163
Korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej	168
Współpraca Polski z organizacjami międzynarodowymi	173
Problemy współczesnego świata	178

KLUCZ ODPOWIEDZI 187

UWAGA!

Pewniak
na teście

Wskazuje informacje, które mogą pojawić się na teście lub sprawdzianie.

Drogi uczniu!

Oddajemy w Twoje ręce nowe repetytorium z wiedzy o społeczeństwie. Jako samodzielny przedmiot w szkole podstawowej pojawia się on pierwszy raz. Nasza nowa propozycja zawiera materiał przewidziany w podstawie programowej dla zreformowanej szkoły podstawowej. Został on przedstawiony w bardzo przystępnej formie.

Repetytorium ułatwi Ci szybkie przygotowania do lekcji, ale przede wszystkim pomoże w skutecznym przygotowaniu się do kartkówki i sprawdzianów. Cały materiał podzielony został na 12 rozdziałów, które są złożone z kolejnych podrozdziałów, odpowiadających konkretnym lekcjom. Bardzo szybko odnajdziesz interesujące Cię zagadnienia.

Wszystkie wiadomości zebraliśmy w jednej książce, dbając jednak o to, aby prezentowane tematy nie zostały zbyt przeładowane szczegółową wiedzą, choć na pewno znajdą się w niej też nieliczne zagadnienia ponadprogramowe. Być może tak zaprezentowane treści pomogą Ci odnieść sukces podczas konkursów przedmiotowych z wiedzy o społeczeństwie.

Repetytorium zawiera liczne tabele, ramki, schematy, definicje, mapy, zdjęcia – dzięki nim sprawnie i bezproblemowo przyswoisz najważniejsze informacje. Dodatkową wartością repetytorium jest możliwość szybkiego sprawdzenia się po zakończeniu każdego działu, dzięki krótkim testom „Sprawdź się”.

Absolutną nowością jest pojawiający się na marginesach **znaczek „pewniak na teście”**. Wskazuje on treści, które zazwyczaj pojawiają się w pytaniach we wszelkich testach sprawdzających wiedzę, a także w podręcznikach i na klasówkach. Warto zwrócić na nie szczególną uwagę – jest duże prawdopodobieństwo, że i Ty **spotkasz się z pytaniami o te zagadnienia!**

Korzystając systematycznie z tak przygotowanego repetytorium, nie powinieneś mieć większych problemów z uzyskiwaniem wysokich ocen. Ponadto oswoisz się z przedmiotem, który będzie Ci towarzyszył także w liceum.

Autorzy
i
Wydawnictwo GREG

Pewniak
na teście

**SPOŁECZNA NATURA
CZŁOWIEKA**

Człowiek jako istota społeczna

Już w starożytności **człowieka uznawano za istotę społeczną**. Z jednej strony był on kształtowany przez społeczeństwo, w którym funkcjonował (socjalizacja), z drugiej zaś mógł na różne sposoby na nie wpływać.

Socjalizacja – proces rozpoczynający się w dzieciństwie, polegający na uspołecznieniu jednostki poprzez oddziaływanie na nią otoczenia. W wyniku socjalizacji człowiek nabywa umiejętności życiowe, przyswaja zasady oraz normy obowiązujące w społeczeństwie. Trwa ona przez całe życie.

Na rozwój człowieka wpływ mają czynniki wrodzone (np. cechy fizyczne, zdolności), środowiskowe (status materialny, pozycja społeczna), miejsce urodzenia oraz cechy nabyte, na których zmianę jednostka ma wpływ (np. uczciwość, pracowitość). Kształtują one osobowość każdego człowieka.

Najważniejsze **składniki osobowości**:

- ◆ temperament
- ◆ inteligencja
- ◆ wartości
- ◆ potrzeby
- ◆ postawy
- ◆ mentalność
- ◆ tożsamość

Człowiek od urodzenia staje się stopniowo członkiem różnych wspólnot i grup społecznych. Funkcjonowanie w różnych kręgach społecznych wymusza na jednostce **odgrywanie ról społecznych**.

W życiu społecznym można wyodrębnić różne **typy doświadczeń ludzkich**:

- ♦ **doświadczenie zależności** – jednostka w okresie dzieciństwa ulega koniecznemu uzależnieniu od rodziców realizujących jej potrzeby i będących wzorem postaw i zachowań
- ♦ **doświadczenie podporządkowania** – każdemu dziecku, aż do momentu uzyskania pełnoletności, dorośli stawiają określone wymagania i w ich imieniu podejmują ważne decyzje
- ♦ **doświadczenie współpracy** – powstaje w wyniku stałego kontaktu danej osoby z innymi ludźmi w czasie różnorodnych sytuacji społecznych i zawodowych
- ♦ **doświadczenie zagrożenia** – tkwi nieuchronnie w każdym człowieku w wyniku doznanych przez niego w całym życiu różnorodnych niebezpiecznych sytuacji
- ♦ **doświadczenie frustracji** – pojawia się w wyniku napotkanych przez jednostkę życiowych trudności i pojawiających się przeszkód w realizacji potrzeb i zamierzeń
- ♦ **doświadczenie osiągnięcia współpracy** – wyrasta z konieczności stałego poszerzania wiedzy i opanowywania coraz trudniejszych kompetencji i doświadczeń
- ♦ **doświadczenie ważności** – wynika z autentycznej troski i opieki, zainteresowania i miłości, jaką nad jednostką roztacza najbliższe otoczenie
- ♦ **doświadczenie afektywne** – związane są z wszelkimi przeżyciami jednostki mającymi wpływ na kształtowanie się pozytywnych emocji i redukcję emocji negatywnych

W swoim życiu każdy człowiek zaspokaja liczne **potrzeby życiowe**. Te znajdujące się niżej w piramidzie uważa się za istotniejsze dla człowieka. Teoretycznie zaspokaja je on zgodnie z podaną kolejnością „od dołu do góry”, jednak nie zawsze ludzie zaspokajają potrzeby wyższego rzędu dopiero po zaspokojeniu potrzeb niższego rzędu – przykładem mogą być osoby bardzo religijne (uduchowione), zgadzające się dobrowolnie na życie w skrajnym ubóstwie i/lub celibacie, a także przykłady ludzi biednych, wkładających większy wysiłek w samorozwój (np. naukę) niż w dążenie do zaspokojenia potrzeb materialnych lub przynależności do grupy.

POTRZEBY ŻYCIOWE

Większość potrzeb jednostki posiada społeczny charakter i ich zaspokajanie ma ważne znaczenie w jej codziennym życiu, m.in. potrzeba przynależności (np. funkcjonowanie w grupie rówieśniczej), potrzeba uznania (np. otrzymywanie nagród i pochwał), potrzeba samorealizacji (np. rozwój kariery zawodowej).

Zasady komunikowania

Komunikacja międzyludzka odgrywa bardzo ważną rolę. Od jej właściwego przebiegu w dużym stopniu zależy kształt życia społecznego. W sytuacji, gdy jest zakłócona, może dojść do wielu problemów i konfliktów.

Komunikowanie – proces porozumiewania się ludzi, przekazywania informacji, służący nawiązywaniu i utrzymywaniu właściwych wzajemnych relacji.

W procesie komunikowania się ludzi uczestniczą: **nadawca komunikatu**, czyli osoba wysyłająca informację, i **odbiorca komunikatu** – osoba lub osoby odbierające informację. Komunikacja może się odbywać:

- ♦ **jednokierunkowo** – nadawca nie oczekuje odpowiedzi odbiorcy, np. dowódca wydaje rozkaz żołnierzowi i oczekuje jego bezwarunkowego wykonania
- ♦ **wielokierunkowo** – nadawca oczekuje odpowiedzi, czyli potwierdzenia odebrania komunikatu, np. poprzez odpowiedź lub zadanie pytania

SZKOŁA I EDUKACJA

Struktura szkolnictwa

W świetle Konstytucji RP każdy obywatel ma **prawo do nauki** (do 18. roku życia jest ona obowiązkowa). Kluczową rolę w jego realizacji odgrywają szkoły, które spełniają następujące funkcje:

- ♦ **funkcja kształcąca:** polega na przekazywaniu uczniom przez nauczycieli wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin oraz rozwijaniu racjonalnego i logicznego sposobu analizowania otaczającej rzeczywistości
- ♦ **funkcja wychowawcza:** ma na celu kształtowanie właściwych postaw i przygotowanie uczniów do samodzielnego życia społecznego poprzez uczenie obowiązkowości, odpowiedzialności, szacunku dla innych itp.
- ♦ **funkcja opiekuńcza:** obejmuje wszelkie działania mające na celu wspomaganie rozwoju ucznia poprzez zaspokajanie jego określonych potrzeb oraz zapewnienie mu odpowiednich warunków do nauki
- ♦ **funkcja kulturowa:** koncentruje się na uświadamianiu uczniom istnienia określonych wartości i norm obowiązujących w społeczeństwie oraz na zachęcaniu do uczestnictwa w różnych formach życia kulturalnego

kuratoria
oświaty

Ministerstwo Edukacji
Narodowej

Centralna Komisja
Egzaminacyjna

okręgowe komisje
egzaminacyjne

**ELEMENTY SYSTEMU
EDUKACYJNEGO**

poradnie psychologiczno-
pedagogiczne

ośrodki doskonalenia
nauczycieli

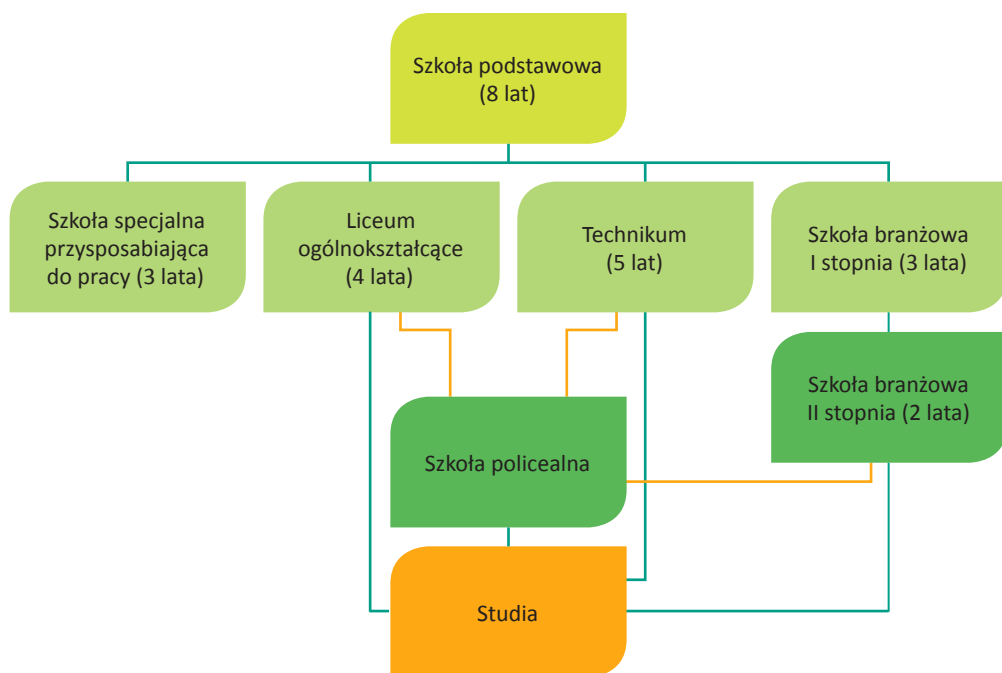
szkoły

przedszkola

W wyniku przeprowadzonej od 2017 roku reformy edukacji zmianie uległa **struktura szkolnictwa**. Zmienione zostały poszczególne **szczeble edukacji**:

- ◆ zlikwidowano gimnazja
- ◆ wprowadzono ośmioletnią szkołę podstawową
- ◆ wprowadzono czteroletnie licea i pięcioletnie technika
- ◆ wprowadzono trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy
- ◆ wprowadzono trzyletnie szkoły branżowe I stopnia
- ◆ wprowadzono dwuletnie szkoły branżowe II stopnia

Struktura systemu edukacji

Podstawową komórką organizacyjną szkoły jest **klasa szkolna** tworzona przez grupę 20–30 uczniów: dziewcząt i chłopców (koedukacja). Przydział do określonych oddziałów klasowych uzależniony jest od kilku czynników:

- ◆ wieku ucznia
- ◆ wyboru profilu nauczania
- ◆ wyników egzaminów zewnętrznych
- ◆ predyspozycji zawodowych

Szkolne Kluby Sportowe (SKS) – dodatkowe zajęcia sportowe

koła zainteresowań – zajęcia pozalekcyjne poświęcone określonej tematyce

„zielone szkoły” – turystyczne wyjazdy szkolne połączone z edukacją

warsztaty – praktyczna nauka zawodu odbywająca się w specjalnych pracowniach

POZASZKOLNE FORMY EDUKACYJNE

fakultety – dodatkowe zajęcia edukacyjne przygotowujące do egzaminów

wymiany szkolne – wyjazdy zagraniczne uczniów do zaprzyjaźnionych szkół

Kluby Europejskie – rodzaj koła zainteresowań poświęconych roli UE

lekcje muzealne – zajęcia dydaktyczne odbywające się w muzeum

Samorząd uczniowski tworzy społeczność wszystkich uczniów, którzy wybierają co roku swoich przedstawicieli do mającej ich reprezentować rady samorządu uczniowskiego.

Najważniejsze **zadania samorządu**:

- ◆ przedstawia władzom szkoły opinie i wnioski związane ze swoją działalnością
- ◆ organizuje życie szkolne (działalność rozrywkowa, sportowa, kulturalna i inna, służąca rozwijaniu zainteresowań uczniów) i imprezy na rzecz środowiska lokalnego w porozumieniu z dyrektorem szkoły
- ◆ ma prawo do wydawania szkolnej gazetki
- ◆ wybiera swoich przedstawicieli do rady szkoły
- ◆ uczniowie w poszczególnych klasach wybierają także przedstawicieli samorządu klasowego – zwykle trzy osoby (przewodniczący, jego zastępca i skarbnik)

Właściwe funkcjonowanie szkoły związane jest z istnieniem w jej ramach różnych komórek organizacyjnych, którym przydzielone zostały określone zadania. Życie szkolnej społeczności regulują określone **organy statutowe szkoły**:

- ◆ dyrektor szkoły
- ◆ rada pedagogiczna
- ◆ rada szkoły
- ◆ rada rodziców

**WSPÓLNOTY NARODOWE
I ETNICZNE**

Przejawy patriotyzmu

Każdy **naród** powstawał w trwającym wiele stuleci procesie historycznym, zaś na jego ukształtowanie miały wpływ liczne **czynniki narodotwórcze**. Dzięki nim rodziła się świadomość narodowa.

Świadomość narodowa – poczucie jednostki utwierdzające ją w przekonaniu, że przynależy do określonego narodu, z którego losami jest związana.

Patriotyzmem określa się zazwyczaj postawę miłości, szacunku i przywiązania do ojczyzny, przejawiającą się także gotowością poświęcenia dla niej własnych interesów.

Najważniejsze **wyznaczniki współczesnego patriotyzmu**:

- ◆ poszanowanie prawa
- ◆ znajomość aktualnych warunków społecznych i kulturowych
- ◆ uznanie ważnych dla społecznego życia wartości
- ◆ troska o rodaków żyjących za granicą
- ◆ zabieganie o własny rozwój i kształtowanie ważnych w życiu społecznym umiejętności
- ◆ dbanie o wykształcenie i rozwój kompetencji w pracy
- ◆ sumienne pełnienie powierzonych przez rodaków funkcji publicznych
- ◆ rzetelne wypełnianie obowiązków w pracy
- ◆ uczciwe płacenie podatków
- ◆ troska o rodzinę

- ◆ zainteresowanie sprawami lokalnymi
- ◆ troska o środowisko naturalne
- ◆ odpowiedzialny udział w wyborach
- ◆ okazywanie solidarności poszkodowanym
- ◆ respektowanie narodowych świąt i kultywowanie tradycji
- ◆ poszanowanie symboli narodowych
- ◆ znajomość wydarzeń z historii o dużym znaczeniu dla państwa
- ◆ poznawanie osiągnięć wyjątkowych rodaków
- ◆ czytanie wartościowej literatury i prasy
- ◆ troska o dobre imię rodaków i ojczyzny

Działania młodych obywateli wzmacniające ich **wieź z ojczyzną**:

- ◆ poszanowanie prawa
- ◆ troska o środowisko naturalne
- ◆ rzetelne wypełnianie obowiązków w szkole
- ◆ troska o własny rozwój w zakresie kształtowania cech osobowości i zdrowia
- ◆ kultywowanie tradycji rodzinnych, szkolnych i lokalnych
- ◆ szanowanie języka polskiego
- ◆ czytanie wartościowej literatury
- ◆ dostrzeganie wartości w wydarzeniach z historii Polski
- ◆ włączanie się do akcji podejmowanych przez fundacje i stowarzyszenia
- ◆ udział w narodowych świątach
- ◆ poszanowanie symboli narodowych

Wszystkie **symbole narodowe** są częścią tożsamości narodowej. Poszczególne symbole mają wzmacniać identyfikację jednostki z własnym narodem. Zawsze widoczne są podczas ważnych uroczystości państwowych.

Najważniejsze polskie symbole narodowe:

- ◆ godło
- ◆ barwy (flaga)
- ◆ hymn państwowy

„Mazurek Dąbrowskiego”

*Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy*

*Marsz, marsz, Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski,
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.*

*Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami,
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.*

*Marsz, marsz, Dąbrowski...
Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się przez morze.*

Marsz, marsz, Dąbrowski...

*Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany –
Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany.*

Marsz, marsz, Dąbrowski...

Źródło: www.mkidn.gov.pl

POLSKIE SYMBOLE NARODOWE

Symbol	Opis
godło	<ul style="list-style-type: none"> ◆ wizerunek orła białego w złotej koronie w czerwonym polu, z głową zwróconą w prawo i z rozwiniętymi skrzydłami ◆ uznany za godło państwowe w 1919 r. (ponownie w 1989 r.) ◆ symbolizuje męstwo, nieugiętość i śmiałość w dążeniu do celu
barwy	<ul style="list-style-type: none"> ◆ kolory biały i czerwony w formie dwóch poziomych pasów równej szerokości (lub lotniczej biało-czerwonej szachownicy) ◆ zatwierdzone zostały w 1831 r. (od 2004 r. dnia 2 maja obchodzimy Dzień Flagi) ◆ symbolizują: rozum i czystość zamiarów (kolor biały) oraz miłość do ojczyzny (kolor czerwony)
hymn	<ul style="list-style-type: none"> ◆ „Mazurek Dąbrowskiego” powstał w 1797 r. jako „Pieśń Legionów Polskich we Włoszech”, autorem jest Józef Wybicki ◆ status hymnu uzyskał w 1927 r. w okresie II Rzeczypospolitej ◆ zyskał dużą popularność w czasie powstania listopadowego i od tamtego momentu stał się najważniejszą pieśnią wyrażającą dążenia niepodległościowe narodu polskiego

Pewniak
na teście

**ŚRODKI MASOWEGO
PRZEKAZU**

Funkcje mass mediów

Współczesne **środki masowego przekazu**, nazywane mass mediami, tj. prasa, radio, telewizja, Internet odgrywają bardzo ważną rolę w funkcjonowaniu współczesnych społeczeństw i państw.

Najważniejsze **funkcje mass mediów** to:

Funkcje współczesnych mediów

funkcja socjalizacyjno-integrująca	integrują obywateli np. przez współorganizowanie przedsięwzięć społeczno-kulturalnych, takich jak imprezy noworoczne, prezentują akceptowane w środowisku wartości
funkcja kulturalno-rozrywkowa	zapewniają kontakt z dziedzictwem kulturowym, np. relacje z konkursów Chopinowskich, dostarczają rozrywki, która pozwala oderwać się od codziennych problemów
funkcja edukacyjna	upowszechniają wiedzę, przedstawiają obraz świata niedostępnego bezpośrednio widzowi, np. emitując programy geograficzne, historyczne
funkcja informacyjna	informują o wydarzeniach w kraju i za granicą, np. prowadząc serwisy informacyjne
funkcja opiniotwórcza, propagandowa	kształtują świadomość społeczną, opinie i postawy społeczeństwa wobec różnych problemów, np. przez organizowanie forów dyskusyjnych
funkcja kontrolna	umożliwiają społeczeństwu śledzenie działań organów władzy i osób publicznych, ukazują odkryte nieprawidłowości np. w programach interwencyjnych, przez śledztwa dziennikarskie
budowanie relacji	ułatwiają komunikację, wpływają na kontakty społeczne, uczą życia społecznego, umożliwiają chętnym prezentowanie swoich kompetencji

Najważniejsze **rodzaje środków masowego przekazu**:

- ♦ **prasa** – jest najstarszym środkiem masowego przekazu informacji, nadal ogromne nakłady osiągają gazety i czasopisma drukowane na papierze, chociaż powszechne staje się umieszczanie przez redakcje tekstów artykułów na stronach internetowych; w odbiorze informacji sprzyja umiejętność czytania ze zrozumieniem; prasę można podzielić na dzienniki, np. „Gazeta Wyborcza” i periodyki, np. „Mówią Wieki”
- ♦ **radio** – jego początki sięgają lat 30. XX wieku; przekaz do odbiorcy dociera za pośrednictwem odbiornika fal radiowych lub przez Internet, zaś jego odbiór wymaga zaangażowania zmysłu słuchu; rozgłośnie radiowe w Polsce działają na podstawie koncesji przyznawanej przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji; obecnie postępuje proces komercjalizacji radia; ze względu na zasięg dzieli się je na: rozgłośnie krajowe, np. Radio Zet lub regionalne, np. Radio Kraków
- ♦ **telewizja** – jej początki to lata 50. XX wieku; przekaz odbywa się za pośrednictwem odbiornika obrazu cyfrowego i Internetu; cechuje ją szeroki zasięg oddziaływania, odbiór przekazu wymaga zaangażowania zmysłu wzroku i słuchu; w Polsce stacje telewizyjne działają na podstawie koncesji przyznawanych przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji; obecnie postępuje proces komercjalizacji telewizji, powszechne są np. transmisje imprez masowych; możemy wyróżnić telewizję publiczną i telewizję komercyjną
- ♦ **Internet** – jego początki przypadają na koniec lat 60. XX wieku, przekaz odbywa się w oparciu o specjalistyczny sprzęt sieciowy oraz odpowiednią infrastrukturę telekomunikacyjną, cechuje go światowy zasięg oddziaływania; przykłady usług internetowych: udostępnianie zbioru dokumentów hipertekstowych w celu prezentacji, np. witryny i strony internetowe; blogi; komunikatory internetowe, np. Skype; poczta elektroniczna; rozmowy tekstowe prowadzone w rzeczywistym czasie (IRC); telefonia internetowa (VoIP); zakupy za pośrednictwem sklepów internetowych; bankowość internetowa; hosting, czyli udostępnianie zdalne zasobów pamięci i inne

Zasady etyczne dziennikarzy

Media mają wielkie znaczenie w życiu ludzi. Wpływają na wiele sfer życia społeczno-politycznego. Poprzez swój masowy charakter docierają do większości obywateli i kształtują ich postawy i zachowania.

Współczesne mass media odgrywają kluczową rolę w zachowaniu wolności słowa. Zapewniają społeczeństwu **dostęp do informacji** i stwarzają możliwość głoszenia różnorodnych poglądów.

Współczesne **mass media mają wpływ** na wiele procesów społecznych:

- ♦ wywołują zmiany intelektualne i emocjonalne u odbiorców
- ♦ wpływają na podejmowane przez widzów decyzje
- ♦ wpływają na kształtowanie postaw, motywują do działania
- ♦ kształtują system wartości

- ◆ stwarzają okazje do dialogu społecznego
- ◆ mają możliwość kształtowania postaw społeczeństwa obywatelskiego
- ◆ mobilizują społeczeństwo do podejmowania różnych form aktywności obywatelskiej na poziomie lokalnym i krajowym
- ◆ komunikują najważniejsze dla społeczeństwa problemy
- ◆ edukują odbiorców (zjawisko globalnej komunikacji), często zastępują uczniom nauczyciela
- ◆ kształtują opinię publiczną (media to tzw. „czwarta władza”)
- ◆ są sposobem spędzania wolnego czasu
- ◆ kształtują styl życia
- ◆ likwidują bariery w komunikacji osób i środowisk na całym świecie
- ◆ mają możliwość kształtowania postawy tolerancji
- ◆ i inne

Media bardzo często ze względu na swój wpływ na społeczeństwo i świat polityki określane są jako **czwarta władza**. Jej wpływy na politykę dokonują się poprzez:

- ◆ narzucanie stylu życia politycznego
- ◆ ocenianie i kontrolowanie instytucji publicznych
- ◆ rozliczanie polityków z ich działań
- ◆ aktywizowanie obywateli do udziału w wyborach
- ◆ ukierunkowanie zainteresowania opinii publicznej
- ◆ sprzyjanie utrwalaniu praworządności
- ◆ i inne

Współczesne mass media mają bardzo duży wpływ na opinię publiczną i dlatego tak istotne są zasady etyczne dziennikarzy. Nad ich przestrzeganiem w Polsce czuwa **Rada Etyki Mediów**.

Różnorodne **przejawy rzetelności dziennikarzy**:

- ◆ sprawdzanie wiarygodności źródeł informacji
- ◆ obiektywizm w przedstawianiu faktów
- ◆ oddzielanie informacji od komentarza
- ◆ niezależność od wpływów politycznych lub biznesowych
- ◆ dbanie o poprawność językową i kulturę słowa
- ◆ i inne

**DEMOKRACJA
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ**

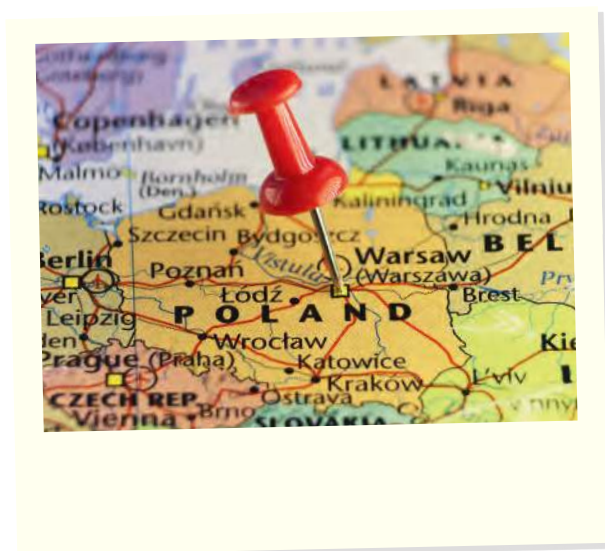
Cechy i funkcje współczesnego państwa

Państwo jako **złożona organizacja polityczna** ukształtowała się w czasie wielowiekowego procesu historycznego. Od czasów starożytnych zmieniały się jej formy, ustroje i charakter.

Wyróżnia się cztery cechy państwa:

- ◆ istnienie władzy
- ◆ własne terytorium
- ◆ suwerenność (niezależność)
- ◆ przymusowy charakter

Państwo – suwerenna organizacja polityczna zajmująca określone terytorium, na którym zamieszkuje duża zbiorowość społeczna, podporządkowana organom władzy państwowej.

▲ Mapa współczesnych państw w Europie

Właściwe funkcjonowanie państwa związane jest z wykonywaniem przez jego organy administracyjne oraz instytucje określonych zadań.

Najważniejsze **funkcje państwa**:

- ♦ **dyplomatyczna** – prowadzenie działań mających na celu utrzymywanie stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi
- ♦ **obronna** – dbanie o zachowanie integralności terytorialnej państwa poprzez obronę jego granic oraz ewentualne wyparcie wojsk wroga z zajętego obszaru
- ♦ **prawodawcza** – stanowienie przepisów prawa tworzących system prawny kraju i obowiązujących na terenie państwa
- ♦ **porządkowa** – działanie odpowiednich służb państwowych mających na celu zapewnienie ładu i porządku publicznego
- ♦ **administracyjna** – wdrażanie przez administrację publiczną różnorodnych procedur służących zarządzaniu określonymi dziedzinami życia
- ♦ **gospodarcza** – inicjowanie procesów ekonomicznych i czuwanie nad właściwym funkcjonowaniem gospodarki narodowej
- ♦ **socjalna** – wdrażanie form pomocy socjalnej dla osób lub całych grup, które znalazły się w trudnej sytuacji socjalno-bytowej
- ♦ **kulturalna** – podejmowanie różnorodnych działań, których celem jest wspieranie wszelkiej działalności naukowej, oświatowej i kulturalnej

Pewniak na teście

We współczesnym świecie istnieje duża różnorodność organizacyjna państw. W związku z tym niezbędna stała się ich **klasyfikacja**:

Podział ze względu na **formę państwa**:

- ♦ monarchia (najważniejszą osobą w państwie jest król lub królowa),
- ♦ republika (najważniejszą osobą w państwie jest prezydent)

Podział ze względu na **panujący ustroj**:

- ♦ demokracja (obywatele wybierają rządzących w wyborach, decyzje podejmuje parlament)
- ♦ autorytaryzm (władzę sprawuje przywódca oraz jego najbliższe otoczenie, przywódca podejmuje decyzje, rząd i parlament są mu podległe)
- ♦ totalitaryzm (pełnia władzy rządzącego lub rządzących nad ludem)

Podział ze względu na **system polityczny**:

- ♦ parlamentarny (parlament może odwołać rząd w wyniku głosowania nad wotum nieufności, możliwe jest łączenie funkcji w parlamencie i rządzie)
- ♦ prezydencki (dominującą pozycję ma prezydent)
- ♦ półprezydencki (władza rozłożona jest między prezydenta i parlament)
- ♦ parlamentarno-gabinetowy (dominującą pozycję mają rząd i parlament – system ten jest obecny również w Polsce)
- ♦ parlamentarno-komitetowy (parlament sprawuje władzę wykonawczą i ustawodawczą)

Podział ze względu na **strukturę terytorialną**:

- ♦ państwo unitarne (wewnętrznie jednolite, z brakiem specjalnej autonomii dla regionów i jednakowym traktowaniem, np. Polska)
- ♦ konfederacja (luźny związek różnych państw lub regionów)
- ♦ federacja (związek państw lub regionów. Części federacji posiadają dużą autonomię)

Współczesne **państwa borykają się z różnorodnymi problemami** oraz zagrożeniami współczesnego świata. Jednym z głównych zadań władz państwowych jest im w porę zapobiegać lub minimalizować ich skutki.

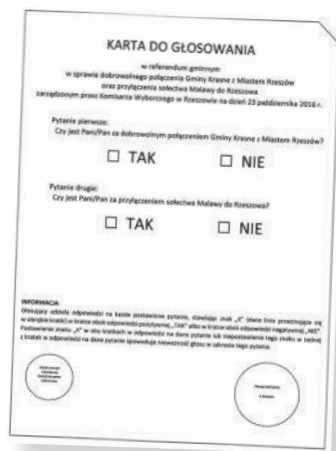

Suverenność narodu a referendum

Zasada suwerenności jest jedną z fundamentalnych zasad demokracji liberalnej. W myśl jej założeń wszelka władza pochodzi od narodu (suwerena), zaś rządzący sprawują swoje funkcje na podstawie upoważnienia uzyskanego przez wyborców.

Pod głosowanie referendalne poddaje się **sprawy ważne dla funkcjonowania państwa**:

- ♦ referendum ogólnokrajowe w sprawie zmiany konstytucji
- ♦ referendum ogólnokrajowe akcesyjne (przed wejściem Polski do UE)
- ♦ referendum ogólnokrajowe poświęcone wybranemu zagadnieniu
- ♦ referendum lokalne rozstrzygające o sposobie rozwiązania określonej sprawy
- ♦ referendum lokalne decydujące o odwołaniu z funkcji organu wykonawczego samorządu (wójta, burmistrza, prezydenta miasta)

Referendum – jedna z form demokracji bezpośredniej dająca możliwość wypowiedzenia się obywatelowi w danej sprawie poprzez powszechne głosowanie za określoną propozycją (opcja „tak”) lub za jej odrzuceniem (opcja „nie”)

Pewniak na teście

Konstytucyjne **zasady przeprowadzania referendum ogólnokrajowego** w Polsce:

- ♦ referendum o charakterze ogólnokrajowym ma prawo zarządzić Sejm (co najmniej 230 posłów – połowa) lub Prezydent RP (za zgodą Senatu – co najmniej 50 senatorów)
- ♦ przeprowadzane jest w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa
- ♦ jeżeli w referendum ogólnopolskim wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, to wówczas wynik referendum jest wiążący
- ♦ ważność referendum ogólnokrajowego stwierdza Sąd Najwyższy

Pewniak na teście

WYNIKI REFERENDÓW W POLSCE

referendum	„tak”	„nie”	frekwencja
na temat przeprowadzenia powszechnego uwłaszczenia (1996 r.)	94,54%	3,78%	32,40%
na temat przyjęcia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (1997 r.)	52,70%	45,90%	42,86%
na temat przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (2003 r.)	77,45%	22,55%	58,85%
na temat jednomandatowych okręgów wyborczych, finansowania partii z budżetu państwa i interpretacji prawa podatkowego (2015 r.)	78,75%	21,25%	7,80%
	17,37%	82,63%	
	94,51%	5,48%	

PATOLOGIE WSPÓŁCZESNEJ POLITYKI

Patologia	Zagrożenia
korupcja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ jest pominięciem określonych przez prawo procedur życia politycznego, gospodarczego, społecznego ◆ oznacza sprawowanie władzy nie w imieniu obywateli, lecz w interesie własnym lub korumpujących ◆ powoduje utratę zaufania obywateli do władzy, instytucji i prawa ◆ sprzyja powstaniu zorganizowanej przestępczości ◆ jest objawem demoralizacji w życiu publicznym ◆ stanowi zagrożenie bezpieczeństwa państwa i obywateli
populizm	<ul style="list-style-type: none"> ◆ świadczy o lekceważeniu obywateli i ich problemów ◆ umożliwia dojście do władzy polityków bez zasad moralnych i podatkowych na korupcję ◆ powoduje utratę zaufania obywateli do władzy i demokracji ◆ stanowi zagrożenie dla demokracji
demagogia	<ul style="list-style-type: none"> ◆ świadczy o instrumentalnym traktowaniu obywateli ◆ wywołuje u rządzących poczucie nieomyślności ◆ stanowi zagrożenie dla demokracji
centralizacja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ zwiększa zakres decyzji władz centralnych ◆ ogranicza uprawnienia samorządów lokalnych ◆ zmniejsza wpływ obywateli na decyzje dotyczące ich lokalnego środowiska ◆ zmniejsza możliwości finansowe i inwestycyjne środowisk lokalnych ◆ sprzyja rozwojowi centralnych ośrodków władzy i administracji (stolica, miasta wojewódzkie) kosztem ośrodków lokalnych (powiaty, gminy) ◆ urzędy, które podejmują ostateczne decyzje, są ulokowane w większych ośrodkach (załatwianie sprawy wymaga dojazdu)
biurokratyza	<ul style="list-style-type: none"> ◆ nadmiar stanowisk urzędniczych w administracji państwowej (znaczące wydatki z budżetu państwa na administrację) ◆ skomplikowane przepisy i procedury załatwiania spraw w urzędach (niezrozumiałe dla przeciętnego obywatela) ◆ trudne do spełnienia przez obywatela wymogi formalne przy załatwianiu spraw ◆ brak odpowiedzialności osobistej (nie można wskazać odpowiedzialnego za błędną decyzję urzędnika) ◆ wywołuje wrażenie wysokiego prestiżu, czasami wszechwładzy urzędnika, podczas gdy obywatel ma poczucie bezsilności ◆ sprzyja korupcji

SPRAWDŹ SIĘ

- 1. Do opisu określonej funkcji państwa dopisz jej nazwę:
  - a) prowadzenie działań mających na celu utrzymywanie stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi
.....
  - b) dbanie o zachowanie integralności terytorialnej państwa poprzez obronę jego granic oraz ewentualne wyparcie wojsk wroga z zajętego obszaru
.....
  - c) stanowienie przepisów prawa tworzących system prawny kraju i obowiązujących na terenie państwa
.....
  - d) działania odpowiednich służb państwowych mających na celu zapewnienie ładu i porządku publicznego
.....

- 2. Który z zamieszczonych zbiorów praw wyborczych odnosi się do wyborów sejmowych?
  - a) powszechne, równe, bezpośrednie, proporcjonalne i tajne
  - b) powszechne, równe, pośrednie, większościowe i tajne
  - c) powszechne, równe, bezpośrednie, proporcjonalne i jawne
  - d) powszechne, równe, pośrednie, proporcjonalne i jawne

- 3. Które z poniżej zamieszczony zdań jest prawdziwe?
  - a) partie polityczne w Polsce działają na podstawie Ustawy o partiach politycznych z 1997 r. i są rejestrowane w Sądzie Okręgowym w Warszawie
  - b) partie polityczne w Polsce działają na podstawie Ustawy o partiach politycznych z 1997 r. i są rejestrowane w Sądzie Najwyższym
  - c) partie polityczne w Polsce działają na podstawie Ustawy o partiach politycznych z 1991 r. i są rejestrowane w Sądzie Najwyższym
  - d) partie polityczne w Polsce działają na podstawie Ustawy o partiach politycznych z 1997 r. i są rejestrowane w Naczelnym Sądzie Administracyjnym

- 4. Wymień cztery warunki, jakie musi spełnić kandydat na prezydenta.
.....
.....
.....
.....

- 5. Rozwiń skróty nazw ministerstw:
  - MON: .....
  - MSZ: .....
  - MEN: .....
  - MSW: .....

SZKOŁA PODSTAWOWA

na 100%

Młody człowiek powinien posiadać orientację w świecie nauk społecznych, dlatego WOS jest ważnym przedmiotem. Kiedy podręcznik jest zbyt skomplikowany i nie wiadomo, czego się nauczyć, pomoże uczniom **REPETYTORIUM SZKOŁA PODSTAWOWA**

Wiedza o Społeczeństwie – książka prezentująca **wszystkie wymagane w podstawie programowej wiadomości** w przystępny, nowoczesny sposób, wykorzystując **tabele, schematy, diagramy**.

Ogromnym atutem jest **znaczek „pewniak na teście”**, wskazujący treści, o które najczęściej nauczyciele pytają.

dr Ewelina Marzec

lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów**.

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl

ISBN 978-83-7517-842-5

9 788375 178425 >